

(НИН, 12.03.2009)

Пре скоро четрдесет година пловиио сам са Билом Клинтоном преко Атлантика – пошли смо да студирамо на Оксфорду. Са целе пловидбе памтим само две ствари. Добио сам морску болест и завукао сам се у своју кабину. После неколико сати на моја врата је закуцао велики Јужњак са дугим рукама и ногама и донео ми пилећу супу. Бил Клинтон ми, додуше, није рекао „осећам твој бол” – та реченица чуће се касније у једној од његових изборних кампања – али његова емпатија ме је дирнула. Дуго у ноћ смо после тога причали о Америци.

Већ тада смо обојица били активни у политици, али у том тренутку, 1968, било нам је драго што нас океан дели од нашег разочарања у отаџбину. Два месеца пре, Чикаго је био поприште бурног демократског конвента, многе младе људе привукла је у политику антиратна кампања Еугена Макартија, а нешто касније и позив Роберта Кенедија за друштвену промену. Полиција је те младе људе премлатила.

Напредовање деснице: Због чега вас замарам успоменама? Зато што су немири 1968. поделили Демократску странку, означили почетак нове републиканске већине, затим напредовање неоконзервативаца у спољној политици, снижавање пореза у економији и јачање хришћанских удружења у друштвеној агенди.

Демократски естаблишмент био је сигуран у већину у Конгресу и запао је у самозадовољни дремеж, изгубивши контакт с белом радничком класом која је представљала језгро коалиције Њу дила. Левица је у потпуности отишла из политике – једни су се посветили медитацијама у планинама, гомила интелектуалаца бацила се на херменеутику и деконструкционизам, црни, геј заједница и жене су се погубили у политичким „идентитетима”, а шака оних који су остали (укључујући Била и мене) подржавала је Џорџа Мекгаверна у катастрофалном покушају да победи на председничким изборима 1972. године.

Од тог времена Америком у суштини влада само десница – Никсон, Форд, Картер, Реган и Буш старији и млађи. Наравно, ту је била и администрација мог старог пријатеља Била и ја сам поносан што сам јој припадао (као министар социјалних питања 1993-97, А.И.). Само што Бил није покренуо демократе улево, већ удесно, тако да је нација у суштини остала тамо где је била деценијама.

Шта Американци неће: Да ли се приближавамо сличном историјском преломном раздобљу у којем ће се велико клатно америчке политике покренути улево, као што је то било 1968? Председничко деловање Џорџа Буша завршило се тако жалосно да је Америка на такву промену спремна. Економија се сурвава у рецесију или у нешто још много горе. Неједнакост прихода и имовине је већа него икад за свих сто година.

Поврх тога, Американци нису – и очигледно нису никада ни били – такви десничари како то о њима тврде десничарски лидери. Сходно испитивањима јавног мњења, већина Американаца мисли да је Џорџ Буш неправедно снизио порезе пре свега за богате, да инвазија Ирака представља грешку, већина људи каже да су спремни да плате веће порезе за боље школе у сиротињским четвртима, већина подржава већу регулацију бизниса у корист боље животне средине, већина сматра да би хомосексуалне односе између одраслих људи требало легализовати, да о абортусима треба да одлучују жене и њихови лекари, огромна већина мисли да велике корпорације имају сувише велику моћ у Вашингтону и већина подржава рестрикције лобирања и финансирања политичких кампања.

Зар све ово није довољно за предвиђање кретања и промена у америчкој политици? Републиканац Џон Мекејн, додуше, није имао рђаве намере, он није саставни део републиканског естаблишмента, подржавао је законе о имигрантима, био је некада против Бушовог смањивања пореза и не клања се пред милитантним хришћанима – али Мекејн је десничар, ту нема зававања.

Хилари Клинтон у Демократској странци не припада левици. Подржава, додуше, опште здравствено осигурање, али не и план система „појединачних платиша” према британском узору, који најбоље контролише трошкове у здравству. Хилари Клинтон није за повећавање пореза богатима које би финансирало социјалне програме, она жели само да ублажи Бушово снижење пореза.

Обама барем испољава храброст – жели да богати плате више за социјалну сигурност,

али његова представа о здравственом систему није радикалнија од представе Хилари Клинтон. Говори отвореније од ње о смањивању неједнакости, али није конкретно рекао како ће да повећа порезе најбогатијима, осим да ће укинути Бушово смањење. За разлику од Хилари од почетка је био против рата у Ираку, иако избегава подробнију дебату када ће и како повући америчке трупе.

Идеалистички реалиста: Одушевљење за Обаму које проживљавамо, уопште није повезано с конкретном политичком агендом. „Обамоманија” је готово савршен одјек одушевљења за Џона Фицџералда Кенедија, када смо га чули 1960, и Роберта Кенедија, којег смо последњи пут чули 1968. То је позив народу да се уједини и принесе жртве – не војној снази, већ социјалној праведности, у Америци и у свету. То је позив за већу грађанску ангажованост, не нужно за јачу владу.

Још никада од 1968. Америка није била тако прожета идеалима које отеловљује Барак Обама. Лако је написати да је „обамоманија само још једна наивна очараност каквој амерички бирачи повремено подлежу”. Можда то и јесте. На то Хилари Клинтон и мој стари пријатељ Бил и рачунају. Али ако су супружници Клинтон одбацили оно што су осећали и разумели пре четрдесет година, то само значи да су дошли до супротних закључака од оних до којих сам дошао ја.

Не би било тачно тврдити да је одушевљење Обамом карактеристика америчког скретања улево. Он не обећава европски ниво социјалне државе и пореза. Изгледа, међутим, да је Америка зрела за почетак новог политичког поглавља. Хоће да поново буде инспирисана, као што је то било пре четрдесет година. Сетите се само – ни Џ. Ф. К, нити његова браћа нису били левичари. Били су реалисти, али у исто време и идеалисти. Схватали су да се без мобилизације јавности у Вашингтону ништа добро неће догодити. У изборној стратегији нису престајали да подсећају на принципе на којима је Америка била основана – а пре свега на онај да су сви људи рођени једнаки.

Превео Александар Илић